אישים באגרות הראי"ה

ד"ר יעקב מאיר זלקינד, עורך עיתונים בלונדון

רב, סופר ועורך בלונדון · תרל"ה–תרצ"ח (1875–1937)

6 אגרות

דברי הרב קוק ודברי הרב שלמה אבינר, ונוסח האגרות המלא

igrot.shlomo-aviner.net

בקצרה

ד"ר זלקינד שבאגרות הוא ככל הנראה יעקב מאיר זלקינד: רב, סופר יידיש ועברית, פובליציסט ומתרגם. נולד בשנת תרל"ה (1875) בקוברין, למד בישיבת וולוז'ין, ואחר כך בלשנות ופילוסופיה באוניברסיטאות בגרמניה, בצרפת ובשווייץ. בבריטניה כיהן כרב קהילת קארדיף, והיה פעיל בתנועה הציונית. בשנת תרע"ג (1913) ייסד את חברת "אחוזת לונדון א'", שקנתה כמחצית מאדמות כרכור.

אחרי מלחמת העולם הראשונה פנה לתנועה האנרכיסטית באנגליה וערך את ביטאונה. בשנת תרצ"ג (1933) עלה לארץ ישראל והשתקע בחיפה, ושם נפטר בכ"א בטבת תרצ"ח (1937). היה ממתרגמי התלמוד ליידיש וממחדשי ספרות הילדים העברית.

הרב קוק על ד"ר זלקינד

בימי לונדון הרב קוק קורא לד"ר זלקינד "ידידנו". כשתכנן זלקינד להוציא שני עיתונים, ביידיש ובעברית, ביקשו ממנו שכל ענייני היהדות שבהם יהיו בהשגחתו של הרב קוק. הרב קוק כותב לבנו הרצי"ה ש"ד"ר ז' הוא כולו אידיאלי בזה", ושוקל לשלב בעיתון את בר טוביה כסופר קבוע (כרך ג', אגרת תשפ; כרך ג', אגרת תשפד). כשנעשה העיתון יומי, הרב קוק מתאר אותו כ"דמוקרטי קיצוני", ובכל זאת "קצת ניכר בו עקבות ביהמ"ד" (כרך ג', אגרת תשצב).

בדפוס של ד"ר זלקינד התחילו להדפיס את "ראש מילין" של הרב קוק, אבל העבודה התעכבה בגלל ההפרעות בדפוס ובגלל הפסקת העיתון (כרך ג', אגרת תשצט; כרך ג', אגרת תתד). התקווה למצוא עבודה לבר טוביה דרך ד"ר זלקינד "עלתה בתוהו" (כרך ג', אגרת תתנג).

האגרות

כרך ג', אגרת תשפ: ד"ר זלקינד עומד להוציא שני עיתונים, ביידיש ובעברית, וביקשו שענייני היהדות שבהם יהיו בהשגחת הרב קוק.

"אמנם ד"ר ז' הוא כולו אידיאלי בזה"

כרך ג', אגרת תשפד: הרב קוק חיפש עבודה בעיתונים לבר טוביה, וד"ר זלקינד השתדל לייסד עיתון ביידיש ועיתון בעברית.

"רק הד"ר זלקינד מכירנו השתדל ליסד שני מ"ע זרגוני ועברי"

כרך ג', אגרת תשצב: עיתונו של ד"ר זלקינד נעשה יומי. רוחו דמוקרטית קיצונית, אבל ניכרים בו עקבות בית המדרש.

"ומ"מ קצת ניכר בו עקבות ביהמ"ד"

כרך ג', אגרת תשצט: מ"ראש מילין" נדפסו שני גיליונות, ויש עיכוב בדפוס של ד"ר זלקינד.

"אם נוכל לגמרו בדפוסו של ד"ר זלקינד, שהתחלנו בו"

כרך ג', אגרת תתד: הדפסת "ראש מילין" התארכה בגלל ההפרעות בדפוס של ד"ר זלקינד והפסקת עיתונו.

"ע"י ההפרעות שנתהוו בדפוסו של ד"ר זלקינד והתבטלות עתונו"

כרך ג', אגרת תתנג: התקווה למצוא לבר טוביה עבודה דרך ד"ר זלקינד לא התגשמה.

"צר לי שהתקוה ע"ד עבודה ע"י ד"ר זלקינד עלתה בתוהו"

ראו גם

תולדות יעקב מאיר זלקינד. ("יעקב מאיר זלקינד", המכלול)

נוסח האגרות – עם ביאור

6 האגרות שבהן נזכר ד"ר זלקינד, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם התמצית שלה. הביאור משולב בתוך נוסח האגרות: בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת. הוא אינו חלק מלשון האגרת

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשפ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ז מנחם אב תרע"ו - לונדון **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

תשובה להערות: 'אי גחין ואכיל' (מנחות ע) - הנאת מעיים בלי הנאת גרון אינה אכילה (ויכוח הרש"ר הירש והרב לרנר על חוקן ביום הכיפורים); תנאים מכשירים במלאכה אינם צריכים להיות כדרכם; עקירה והנחה הן תנאים מכשירים בהוצאה. 'רוב מעשיהם על ידי שליח' - בקדשים יש סגולה מיוחדת לשליחות. התבקש לפקח על היהדות בשני עיתונים של ד"ר זלקינד, ואולי יכניס את בר־טוביה כסופר קבוע.

עיקרי הדברים

- הנאת מעיים והנאת גרון.
- תנאים מכשירים.
- שליחות בקדשים.
- פיקוח על עיתונים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ט"ז מנ"א[2] תרע"ו[3].

בני חביבי ומחמדי שליט"א[4], שמחתנו במכתבך היקר, והערותיך היקרות, ישר כחך, ואנכי הנני כעת מוטרד מצדדים שונים ואי-אפשר לי למלא גם קצת ממאויי-לבבי [ממשאלות לבי] לערוך לך דברי-חפץ כראוי, והננו נכונים ליום מחר בע"ה[5] לנסע למקום-המרפא הערגייט, [עיירת המרפא הארוגייט (Harrogate) שבאנגליה] יתן ד' שיהיה לרפואה.

ע"ד[6] לשון הש"ס[7] במנחות ע': "אי גחין ואכיל בטלה דעתו אצל כל אדם", [אם התכופף ואכל את התבואה כשהיא מחוברת לקרקע – בטלה דעתו אצל כל אדם, ואין זו אכילה (ארמית)] שהעירות יפה דלמאן-דאמר הנאת-מעיו בעינן [האם החיוב באכילה תלוי בהנאת המעיים] הא כבר תלוש הוא בבאו למעים, יש-לומר דהנאת-מעיו אינה סותרת הנאת-גרונו, [הנאת הגרון, טעם האוכל בשעת הבליעה] אלא דגם הנאת-מעיו בעינן, ואם חסרה הנאת-גרונו אין כאן אכילה בהנאת-מעיו לבד. ונהירנא [ואני זוכר (ארמית)] שראית את הפלפול של הרש"ר[8] הירש עם הרב לערנער [הרב שמשון רפאל הירש והרב לרנר, שנשאו ונתנו בעניין זה] ע"ד המצאת מאכל לחולה שאין בו סכנה ביום-הכפורים ע"י[9] קליסתיר, [על ידי חוקן] והדברים מגיעים לחקירה זו אם הנאת-מעיו בלא הנאת גרונו לא חשיבא אכילה, ונמצא שאם הנאת-גרונו מתבטלת אין הנאת-מעיו מספקת להביא לידי חיוב. אמנם באמת לא אדע אם גם בהנאת-גרונו צריך שיהי'[10] מחובר, ולא משתמיט חד תנא מהמפרשים לומר כן. [ואף אחד מן המפרשים אינו אומר זאת (ארמית: "לא מצאנו אף תנא אחד")] ופשטות לשון הרמב"ם[11] ג"כ[12] נראה, דעיקר הכח של בטול דעתו הוא פשוט משום דגחין ואכיל, ואע"פ[13] שקצצו בשניו ובלעו אח"כ[14] יהיה נקרא 'שלא כדרך בני-אדם', אע"פ[15] שלא מצינו בענינים אחרים שיהיה כהאי-גונא [כגון זה (ארמית)] שלא כדרך אכילתו.

אמנם בתוס'[16] כתובות לי א' נראה, שמפרשים לשון זה דגחין ודוחק עד בית-הבליעה, אע"פ שהוא בדרך זר. ואם נדחוק לפרש ככה אולי אפשר לפרש ג"כ שדוחק עד בני-מעים, וכהאי-גונא דנדרים פרק הנודר מן הירק "שמואל בדיק בקולחא", [שמואל בדק בכרוב (ארמית; בדיקה רפואית)] שלפי' הערוך [שלפי פירוש בעל "הערוך"] נראה שהי'[17] מכניסו לתוך מעיו, כדרך שעושים הרופאים בבדיקת הקבה שמכניסים סלון [צינור] דרך הושט מן הפה עד הקיבה לפנים, ויהי'[18] אפשר להשאר בחבורו ג"כ. ונראה ההכרח לומר כן דהמכשירים של איזה אסור, בתור תנאים חיצונים, אין צריך שיהיו דוקא כדרכו, ודרך-אכילתו בת-בוקתא [בת אותו מקום, מאותו עניין (ארמית)] הוא עם דרך-מלאכה בשבת, ובארתי משכבר דבתנאי-המלאכה אין צריך כדרכה, ומשום-הכי הדיוט שחקק קב בבקעת [מי שאינו אומן, שחקק כלי בגזע עץ (שבת קב)] חייב, אע"פ שאין זה דרך-המלאכה, אבל השינוי הוא רק בתנאי חיצוני, ומשום-הכי ל"מ[19] שיהיה השינוי של תנאי החצון של תחלת האכילה מחשיב את האכילה שלא כדרכה, ומוכרחים לדחוק כדמשמע מדהתוס' בכתובות דמיירי שדחק והכניס בבית-הבליעה במחובר, וכמש"כ[20] דעכ"פ[21] הנאת-גרונו ג"כ בעי, או בגונא דאומנות המאפשרת את ההכנסה גם לבני-מעים בעודו בחבורו, וכנדרים אליבא דהערוך הנ"ל[22].

ובענין זה גליתי פנים, [פירשתי] שהעקירה וההנחה לגבי הוצאה [במלאכת הוצאה בשבת: הרמת החפץ ממקומו והנחתו במקום אחר] נחשבים לתנאים מכשירים וגוף המלאכה היא עצמות ההוצאה מרשות לרשות, ונפקא-מינה דמוציא כלאחר-ידו [בשינוי, שלא כדרך שעושים] שפטור הוא דוקא כשגוף ההוצאה נעשית כלאחר-ידו, אבל אם רק העקירה וההנחה נעשית כלאחר-ידו, אם ההוצאה נעשית כדרכה, חיב משום מלאכה גמורה, ויש סמוכין לזה בירושלמי בענין הוצאה ובדין מושיט, ואכמ"ל[23]. ב. הערה ע"ד "רוב מעשיהם ע"י שליח" [הגמרא אומרת שבקדשים "רוב מעשיהם על ידי שליח", ולכן אין ללמוד מהם לשאר דינים] דקדשים לא בררת כונתך יפה, ואולי תתכוין מה מועיל מה שרוב מעשיהם ע"י שליח, סוף-סוף הננו רואים שיש כח-שליחות בעולם, וגם אם נאמר שהם שלוחי-דרחמנא [שלוחי ה' (ארמית), הכהנים] הרי יש כאן כח גדול של שליחות, ותפשוט שיש מציאות של שליחות. ואם זו היא כונתך, יש-לומר שישנן סגולות מיוחדות בדברים מיוחדים, שהן מסגלות אותם לשליחות במדה יותר גדולה משאר הדברים, כמו שבמעילה ושליחות-יד השליחות מסוגלת בכח גדול עד שאפילו עברה אינה חוצצת בעד כח השליחות, ובעלמא [ובשאר מקומות] אינו כן, אם-כן יש-לומר דכל מילי אינם מוכשרים לשליחות, וקדשים כיון שרוב מעשיהם ע"י שליח, הרי חזינן שיש בהם איזו סגולה מיוחדה לענין שליחות, ואי-אפשר ללמוד מהם לדברים אחרים.

ג. בענין "פסוקא דלא פסקיה משה" [פסוק שמשה לא חילק אותו, אין לחלקו (מגילה כב)] - ו"אנן לא בקיאינן בפסוקי", [ואנחנו איננו בקיאים בחלוקת הפסוקים (קידושין ל)] נראה דודאי לא נפל ספק ברוב הפסוקים, ע"כ[24] רובם הם מוחזקים בתכונתם וגדולה חזקה, ע"כ אסור להפסיק לדידן בכל מקום שאנו מחזיקים לפסוק אחד שהוא בחזקה דלא פסקיה משה. אבל לברר ספקות ע"י חזקתנו ודאי אין לנו, שהרי מכל-מקום נמצאים בכלליות קצת פסוקים שהם אצלנו מוחזקים לפסוק אחד ובאמת היו נחלקים, כהא דבמערבא דפסקי לקרא ד"הנה אנכי בא אליך בעב הענן" לתלתא פסוקי. [כמו שבארץ ישראל חילקו את הפסוק "הנה אנכי בא אליך בעב הענן" (שמות יט, ט) לשלושה פסוקים (קידושין ל)] לרצון מאד יהי'[25] לפני אם תלמד מלאכת השחיטה, בהוראה ובמעשה, לקיים דחז"ל[26]. [לקיים את דברי חז"ל (חולין ט): תלמיד חכם צריך ללמוד שחיטה] ואולי תשיג ידך

ללמוד גם מילה, אם תמצא עצמך מוכשר לזה, אשמח מאד. אחרי הצפיה למרחוק שאיננו מרחיקים ע"ד השקפת הצדק לגבי בע"ח כולם, הננו מכירים ברור שכל הדרגות הנדרשות לעולם החמרי והרוחני לעלות עליהן כדי להגיע למטרה העליונה, שאחת מהן היא תורת השחיטה וכל דקדוקי דיניה, הם הם התכנים המביאים את כל אור הקדש מאור הצדק העליון שיחול בכל נשמת כל חי ובעולמים כולם, ועבודת-הקדש גמורה היא לקימם בנפש חפצה ושמחת-ישרים הששים בעבודת-ד' טהורה.

לב"ט[27] עדיין לא כתבתי, למרות רצוני לשמחו בדברי. והנני מעכב עד אשר אראה פשר דבר בעניני עריכת שני מכ"ע[28] [מכתבי עת, עיתונים] חדשים, הראשון בשם די אידישע שטימע ["הקול היהודי" (יידיש)] והשני "היהודי" המתחדש, שניהם ע"י ראשיות של ידידנו ד"ר[29] זלקינד [ככל הנראה ד"ר יעקב מאיר זלקינד, איש ציבור בלונדון] נ"י[30], בצרוף ועד. מהועד נתבקשתי שכל עניני היהדות שבהם יהיו ע"פ[31] השגחתי ובקרתי. יש בזה להם כמובן גם כונה מסחרית. אמנם ד"ר ז' הוא כולו אידיאלי בזה וגם הועד גוף המסחר הוא ג"כ לשם האידיאלים הלאומיים, שבזה הם שלמים. עדיין לא הבטחתי. וחושבני אולי יהי' אפשר להכניס את ב"ט[32] בין הסופרים הקבועים. אבל צריך לקחת עמו דברים ביסוד ההשפעה הספרותית הנחוצה במדינה זו ביחוד, שהיא תעורת הרוח הדתי [התעוררות הרוח הדתי] בעמקו ובהגלותו בפרטי-החיים יחד עם הרוח הלאומי העברי ומוסרו העליון.

דרש נא בשלו[33] אהובינו הרבנים החכמים ידידי נפשנו ומשפחותיהם שי'[34]. יברכם ד' בכ"ט[35].

כתוב נא בפרטיות מכל מעשיך בקודש ובחול ותכתב לאה"ק[36] לכל יקירינו. יואל ד' וישמחנו בקרוב בנאות ארץ חמדה, לחזות פני מחמדינו כולם בשמחת לבב. הנני חותם בברכה בצפית ישועה אביך מצפה אשרך,

אברהם יצחק ה"ק

תמיהני על מחשבתו של מר כהן לבא הנה בזמן כזה.

הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. תרע"ו - השנה תרע"ו (1915/1916)
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. בע"ה - בעזרת השם
6. ע"ד - על דבר
7. הש"ס - השישה סדרים (התלמוד)
8. הרש"ר - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ש, ר (למשל: שמואל + ראובן) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
9. ע"י - על ידי
10. שיהי' - שיהיה
11. הרמב"ם - רבי משה בן מימון
12. ג"כ - גם כן
13. ואע"פ - ואף על פי
14. אח"כ - אחר כך

15. אע"פ - אף על פי
16. בתוס' - בתוספות
17. שהי' - שהיה
18. ויהי' - ויהיה
19. ל"מ - לא מבעיא / למען מעלה - לפי ההקשר
20. וכמש"כ - וכמו שכתב
21. דעכ"פ - דעל כל פנים
22. הנ"ל - הנזכר לעיל
23. ואכמ"ל - ואין כאן מקום להאריך
24. ע"כ - על כן
25. יהי' - יהיה
26. דחז"ל - דחכמינו זכרונם לברכה
27. לב"ט - לבשורות טובות
28. מכ"ע - מכתב עתי (עיתון)
29. ד"ר - דוקטור
30. נ"י - נרו יאיר
31. ע"פ - על פי
32. ב"ט - בשורות טובות
33. בשלו' - בשלום
34. שי' - שיחיה
35. בכ"ט - בכל טוב
36. לאה"ק - לארץ הקודש

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשפד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג אלול תרע"ו - לונדון **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

ברכת שנה טובה. בהרוגייט הבריאות השתפרה מעט, אבל המבקרים מעייפים. בסעודה שלישית דיבר על שלוש תקופות: לפני עבודה זרה; תקופת 'יצרא דעבודה זרה' והמלחמה בו; ותקופת החיוב הטהור אחרי ביעורו. 'אנוכי' ו'לא יהיה לך' יתאחדו ב'אנוכי' לבד. העולם 'מתבסס' בפנימיותו. כל עלייה פנימית מחלישה את המרץ השלילי, ולכן הדורות נחלשים בגלוי אך מתעלים בגנוז. בר־טוביה יעבוד בשני העיתונים.

עיקרי הדברים

- שלוש תקופות ע"ז.
- מהשלילה לחיוב.
- העולם מתבסם.
- בר־טוביה בעיתונים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], כ"ג אלול תרע"ו[2].

בני מחמדי שליט"א[3], בספר חיים טובים תכתב ותחתם עם צדיקים גמורים, בני יקירי, ביום הזכרון הבעל"ט[4].

שמחתנו מחמד-לבבנו, בדבריך המסולאים, ובמכתבה של פרידא תחי'[5]. יחנינו צור-עולמים ב"ה וישמחנו בישועתו.

שבוע העבר באנו מהאראגייטה. [הרוגייט, עיר מרפא בצפון אנגליה] ת"ל[6] הפעולה להטבת הבריאות לפי הערך ניכרת היא קצת, אבל ההטרדה, ביחוד עול הבאים לבקר מתוך ידידות, לפעמים הוא מכביד ומיגע. נותן ליעף כח ב"ה יחזק ויאמץ, ויעודדנו לתורה ולתעודה. אחרי אשר בימי שבתי במקום-המרפא מעטתי קצת בשיחות פנימיות, ממעמקי ההגות הלבית, הי'[7] לי לקורת-רוח בהביעי את המחשבה, בתוך שילובי-דברים של הגדה והלכה בסעודה שלישית של ש"ק[8] העבר, ע"ד[9] מהלך החיים בתוכיותם, בכנס"י[10], באדם ובעולם, בשלשת המעמדים השונים: שנים קדמוניות קודם שהיתה ע"ז[11] בעולם; תקופת יצרא דעבודה זרה, [היצר לעבודה זרה, שלפי חז"ל בוטל בימי אנשי כנסת הגדולה (יומא סט)] תעודתו וחליפות מעמדיו, עמדת המלחמה של כנסת-ישראל נגדו מאז ועד עתה; השלישי בתוכן הוא מעמד החיים דהתגברות מעינם המפכה בטהרו אחרי בעור רוח הטומאה להעביר גלולים מן הארץ.

השפלה כללית של מעמד העולם היא אשר גרמה, שתעורת-החיים אשר להקודש צריכה להתמלא חוץ מצדה החיובי גם בצדה השלילי: המלחמה לדור דור נגד יצרא דעבודה-זרה וכל סעיפיו. כל הזוהמה שבחיי היחיד והצבור, בחיי הטבע והעולמים, בנטיות החברה ובמהלכי ההרגשה וההגיון, כל היצרים הרעים המשגים והמביאים את כל חלי וכל תהפוכות, אינם כי-אם סעפיו וסעיפיהם. ורוח ישראל

לוחם בכל חילו, ומנצח הוא את מלחמתו נגד שרש-הרשעה, וכל מה שהמלחמה עולה לו בעבודה יותר מיגעת, בדמים מרובים וביסורים כבירים, הרי הוא מתגבר, מתעלה ומתקדש ועולה בזהרו מעלה מעלה, עד אשר יכשיר בכחו העליון את העולם לעמד בחיים מלאים על מצב-החיוב לבדו, באין צורך לתכן השלילי ועסקנות-השבתתו. ו"אנכי ולא יהיה לך" ששמענו מפי הגבורה [מכות כד: שני הדיברות הראשונים נשמעו מפי הקב"ה עצמו] יאוחדו למרומי החיוב של "אנכי", ושפעת-החיים שאין גם הכשר ציורי בעולם המחושך לקבלו בצורה חיובית לבדה, בין באישיות היחידית ובין בקבוציות, תבא ע"י[12] עבודה זו הארוכה לחשוף את מקורי-עדניה ושטפי-ענוגיה מרומי קדש-הקדשים בצורה החיובית המגמתית לבדה, "ונשגב ד' לבדו ביום ההוא", [ישעיהו ב, יא] רוממות הטוב, גבורת הימין, באין כל צרך גם לחיי מלחמה על החשך, על יצרא דעבודה-זרה וכל ענפיו.

בפנימיותו הולך העולם ומתבסם, - זהו רז-קדש, המתגלה באוירא דארץ-ישראל בכל יפעת-הודו, ובמחשכי ארץ-העמים - כאור היוצא מבין החרסים, "רצוא ושוב כמראה הבזק". [על פי יחזקאל א, יד] יסוד האור המספיק לבדו בעדניו, החיים המגמתיים, הולך הוא ומתגבר ביסודו אבל המחשכים והמהומות של תכונת התנועה המהירה אשר לגלגל-החיים הסואן אינם מניחים לחזיון הנשא הזה להתגלות עד עת קץ, ומתנוצץ הוא ליחידי-סגולה בעתי-הרצון.

כל עליה פנימית, המקרבת את העולם לחזיון החיובי, המורידה את יצרא דעבודה-זרה עד תחתית-תהומים, נוטלת היא חלק אחד מהמרץ השלילי, שהוא המכון הרגיל להתעודדות-הרוח בכל המשך עד תכלית הזעם. מתוך-כך הולכים דורות ונחלשים ברוחם הפועל על הככר של הקדש הגלוי, והננו תמיד קרואים לסעד את הסוכה הנופלת, [על פי עמוס ט, יא] אשר מהרה יקימה חי-העולמים ב"ה בחוסן-תפארתה אבל התוכן החיובי הולך ומתאדר. אין העולם כדאי להכירו הכרה מבולטה, אבל גבורת-עדניו מבסמת את הנשמות בצדם היותר גנוז ואיתן. בהשטחים היותר שפלים וחיצונים של החיים נתנה רשות לעליה זו שתגלה את הסיגים, הזיבוריות של עליותיה, בצורה של ההתקדמות התרבותית שיש בה מן הטוב מצד מקורה ומן הרשעה מצד מעמדה. ומאז אשר לא יכול העולם הישראלי לעמוד בקשר המלחמה המעודדת את החיים, ויצרא דעבודה-זרה הוכרח להתכנס "בדודא דאברא דשאיב קליה", [בדוד עופרת הבולע את הקול (יומא סט), כך כלאו את יצר עבודה זרה] נטל טעם המלחמה בעצמיות תכנה וליאות רוחנית מלפפת היא את היקום, והמהלך הולך בתכונה תרדמית, חולמים מדמדמים הם כל עסקני העולם, ואין בה לא מגבורת הטוב ולא מתגבורת הרע.

אבל המטרה היא מכוונה. יצרא דעבודה-זרה הולך ונעקר. ומהלך עקורו האטי נוטל חלקים מהדר-החיים, ותגבורת שלהבת הקדש שמצד השלילי, שצרופה הולך וחסר, מראה את הרפיון; אבל בתוכיות הנשמה הצד החיובי מתישב על משואותיה של ההתפשטות של הופעת השלילה, וכאשר רוח-הטומאה יתם, והצורך של המלחמה השלילית ישבת לגמרי, אז יראה ההוד וההדר של גבורת-החיים אשר באוצר-הקדש החיובי. ולעת אשר לא יוכל העולם נשוא את התרדמה הזחלנית, באה מהומת-מלחמה, ולעומת-זה מתעורר רוח-הלוחם בנפש הפנימית של כנסת-ישראל, ומחאה עמוקה נגד יצרא דעבודה-זרה, המלפף לאומים, משפילם ומכסה את פניהם בושת-עולמים, מתגברת היא בנשמת ישראל פנימה,

שעתידה לצאת אל-הפועל ע"י הגיון-תורה, המון דעות ומעשים צבוריים, שריכוזם מוכרח להיות ההתגברות האומית ועוצם השקיקה לארץ-החיים, להבליט את האומר הגדול של מחאת-עולמים נגד שרשי יסוד הרשעה האנושית, ע"י אור הנבואה אשר ישוב לישראל בהתכוננו על אדמת-קדשו.

וזהו החלק של מלחמת-ד' אשר לישראל, לא בחיל ולא בכח כי-אם ברוח-ד' [זכריה ד, ו] ואחרית מלחמה זו היא הבאת השלום המוחלט, שאין עמו צרך ליצרא דעבודה-זרה גם לשם תגברת החיים, כי יוכשרו הכל לקבל את עז-החיים בטהרתו החיובית, וההדיוטיות שאינה יכולה לשער חיים מלאי-יפעה כי-אם בהיות זוהמת-הרצח ספוגה בתוכם תמחה מן הארץ, ושיר חדש יגלה אשר יאמרוהו גאולי-ד' מקובצים מארצות, בחזותם את הנוי אשר להררי-עד, שרגלי מבשר משמיע שלו'[13] עליהם יצעדו. [על פי ישעיהו נב, ז] ועצמיות-קודש זאת אשר בתוכנו, אשר לא יתם פריה ולא יבל עלה, [על פי יחזקאל מז, יב] תתן לנו עז ותעצומות, ונאזרי-גבורה הננו עומדים לקבל את ברכת-ד' עלינו ועל כל היקום, על כל העולמים, כל הנשמות, כל המעשים וכל העמים, על כל ההגיונות וכל המון הרצונות והרעיונות, בכל מקום שהם מאירים וחיים. ויודעים אנו שמלחמתנו עודנה צריכה להמשך, ומעשה-שלומה הולך הוא וצומחת, נחלי-עדניה משתפכים, מתרחבים ומתגברים, ומעל לשמים עולה שיא-גדלנו בהגיגנו: "מלוך על כל העולם כלו בכבודך [מתפילת ראש השנה] והנשא על כל הארץ ביקרך, והופע בהדר גאון עוזך על כל יושבי תבל ארצך, וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו ויאמר כל אשר נשמה באפו:

ד' אלהי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה", וחדות-ד' היא מעוזנו סלה.

ובענין הנאת-גרונו הלא עיקר כונתי היא, שיסוד הדבר הוא שגם למאן דאזיל בתר הנאת-מעיו מכל-מקום בעינן הנאת-גרונו ג"כ[14], ולא חשיבא אכילה בלא הנאת-גרונו, וממילא לא קשיא, שאם היה מחובר רק בגרונו לא הויא אכילה, ולא מהניא הנאת-מעיו, ומיושבת היא הערתך. אלא שבדרך רחוק ציירתי ע"ד קולחא דמס' נדרים, וכמו הנסיון שמכניסין הרופאים דבר דק ארוך לתוך הקבה דרך הושט, אבל אין צריך לציור זה.

הדיוק בלשון "נהנה בגרונו" ו"אכילה במעיו" נכון מאד. ומשום-הכי כשיש כאן אכילה במעיו כדרך-אכילה לא מהני אם לא היה כדרך-אכילה בגרונו, שכמו שאין ציור לחיב באסורי-מאכלות בהנאה בלא אכילה הכי-נמי אין לחיב באכילה בלא הנאה, והנאה שלא כדרך-אכילה אין זו הנאת-אכילה, ומשום-הכי בעינן שתהיה בגרונו הנאת-אכילה ככל אדם ולא משכחת-לה במחובר.

סברת "אגלי טל" צריכה באור: מה ענין מלאכת-מחשבת לכלאחר-יד. יש מקום להקל בשבת בעניני-כונה הנוגעים בגדרי מתעסק וכהאי-גונא, אבל בצורה המעשית הבאה מצד דרכי המלאכה, ששפיר יש לדמות כלם לדרכי הנאה ואכילה וכהאי-גונא, דמסתברא שדברה תורה על דרכם של בני-אדם. ואם יש מקום לומר בשבת, שהשנוי מאבד את התכן של דרך-המלאכה, יש לומר דהוא-הדין בשאר אסורים, אמנם בלמוד השעור הגדרתי בשבת, שבעניני המלאכה גם במה שהוא תואר-המלאכה צריכים להעמיק מה הוא מיסודה ומה הוא מתנאים שלה, שאע"פ[15] שהם מעכבים מכל-מקום אין ראיה שיעכבו ג"כ פרטי התארים מצד הדרך הרגיל, דיש לומר דקפידת התורה היא על עיקר המלאכה. ודמיתי את

הגדרת הפרטים שלמדים ממשכן ושאין למדים קצת דמיון ל"דרך-עשיתן", וכשם ששנוי באופן העשי' ע"י הכלי כגון הדיוט שחקק קב בבקעת לא מפקא מדרך-העשי', מוצאים אנו דוגמא דלא גמרינן ממשכן פרטי מושיט לדעות מהראשונים. ומדי התוס'[16] שנסתפקו בחיוב מושיט למטה מעשרה, נראה דלא ברירא להו הא מילתא, וקשה לי להאריך בזה כעת.

ובענין שליחות, צדקת שסמוכין יש מלשון "שכן רוב מעשיהם ע"י שליח" לדברי שגם שלוחא דרחמנא הוא בכלל שליחות, אלא בכח יותר גדול. ועיקר הדבר, שאם לא היינו יודעים כלל דין שלוחו של אדם כמותו בכל התורה כולה לא היה לנו מקום לחלק גדרים בשליחות, וממילא היא ענין הכהנים דבר זר, והייתי אומר שכיון שרוב מעשיהם ע"י שליח אין למדים מהם, דאין דנין אפשר משאי-אפשר, ולעולם גם בדמצי עביד לא מצי משוי שליח.

לרצון הוא לי הסכמתך ע"ד השחיטה, וכמ"כ[17] העיכוב עד עבור ימי האיתנים [חודש תשרי (מלכים א ח, ב)] בעה"י[18] דתקיפי במצות וטרדות לימודיות, מעשיות ונפשיות, שאינם מתאימים כ"כ[19] למנוחת הרוח שהמתחיל בהרגלת אומנות אחראית זו, בפרט לבעל רגש ופיוטיות, צריך לה.

וע"ד[20] המילה לא אמרתי בדוקא, כ"א[21] גיליתי דעתי, אולי, אם תזדמן האפשריות, ולא תמצא עצמך מנוע מצד הכנתך, שמאד ראוי להזדרז לקיים דחז"ל[22], באלה השלשה שציינו בהם ת"ח[23]. ואני ל"ז לזה לצערי, ע"פ[24] כמה מניעות. לב"ט[25] כתבתי שבוע העבר, למאנטאן, ומאד אני מצטער על שכפי הנראה לא יבא המכתב לידו, זולת אם הניח סדר שישלחו משם אליו למרסיליא. הייתי מעכב כל הזמן מלכתב, מפני שאפשרות של תמיכה בעדו לא נזדמן לי מפני כמה מניעות, רק חשבתי שימצא עבודה בעתונים פה, והנה המ"ע[26] הזרגוניים שיוצאים כפי הנראה אינם מחפשים אחרי סופרים, רק הד"ר[27] זלקינד מכירנו [ד"ר יעקב מאיר זלקינד, סופר ומו"ל בלונדון] השתדל ליסד שני מ"ע[28] זרגוני ועברי, וחכיתי על זמן התגשמות מחשבתו, ובשבוע העבר יצא הגיליון הראשון הזרגוני, והביא לי בעצמו אותו תיכף כשי"ל[29], טרם שהוסדר לשילוח הרגיל, ואז דברתי עמו ע"ד עבודתו של ב"ט[30], ונתכוונה דעתנו שיעבוד עבודה קבועה בשני העתונים, גם מסרתי לו את המאמר הקטן העברי ששלח לי זה כמה חדשים, ובודאי ישלח לו פשיטי דספרי, ומסרתי לו את האדרעסא המינטונית, וכמה צער יש אם לא ימצא לידו גם מכתבו של ד"ר[31] זלקינד גם העתון. תמיהני שלא רשמת את האדרעסא של מרסיליא.

די יחזקהו ויעודדו לאוי"ט[32]. אולי יכשר מאמרך להכתב עברית או זרגונית במ"ע[33] הנ"ל[34]. אך יוכל להיות שהוא יותר מדאי קבוע גם לעתון שבועי כנ"ל[35]. ואולי תעלה בעז"ה[36] ביד הכנסי' שבמחשבתנו שתוסד להו"ל[37] עכ"פ[38] ירחון, אפשר שמאמר כזה יוכל לבא שמה. אבל מסופקני עדיין כמה יארך הזמן של ריכוש הכחות הדרושים לכך. ע"ד שאר הערותיך היקרות אחשך לעת אחרת אי"ה[39]. והנני בזה חותם בברכה עמוקה בברכת-הורים לך בני יקירי ומחמדי לשנה הבעל"ט, שירומם השי"ת[40] צור ישראל וגואלו קרן עמו וקרן תורתו, קרן ארץ-חמדתו והר-קדשו, ואור שלו' וברכת חיים יאיר על עולמו, ובאורו יגל יעקב וישמח ישראל, וישיב את שבותנו ממרחק להר-קדשו, ותכתב ותחתם לחיים טובים ארוכים ומתוקנים בספרן של צדיקים גמורים לאוי"ט בכל טוב סלה, כנפשך היקרה ונפש אביך דור"ש[41] וטובך מצפה אשרך והצלחתך בכל טוב כל הימים,

אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ו - השנה תרע"ו (1915/1916)
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
5. תחי' - תחיה
6. ת"ל - תודה לא-ל
7. הי' - היה
8. ש"ק - שבת קודש
9. ע"ד - על דבר
10. בכנס"י - בכנסת ישראל
11. ע"ז - עבודה זרה
12. ע"י - על ידי
13. שלו' - שלום
14. ג"כ - גם כן
15. שאע"פ - שאף על פי
16. התוס' - התוספות
17. וכמ"כ - וכמו כן
18. בעה"י - בעזרת השם יתברך
19. כ"כ - כל כך
20. וע"ד - ועל דבר
21. כ"א - כי אם
22. דחז"ל - דחכמינו זכרונם לברכה
23. ת"ח - תלמידי חכמים
24. ע"פ - על פי
25. לב"ט - לבשורות טובות
26. המ"ע - המצות עשה
27. הד"ר - הדוקטור
28. מ"ע - מצות עשה
29. כשי"ל - כשיש לומר
30. ב"ט - בשורות טובות
31. ד"ר - דוקטור
32. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
33. במ"ע - במצות עשה
34. הנ"ל - הנזכר לעיל
35. כנ"ל - כנזכר לעיל
36. בעז"ה - בעזרת השם
37. להו"ל - להוציא לאור
38. עכ"פ - על כל פנים
39. אי"ה - אם ירצה השם
40. השי"ת - השם יתברך
41. דור"ש - דורש שלום

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשצב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ח מרחשוון תרע"ז - לונדון **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

עיתונו של ד"ר זלקינד נעשה יומי, 'דמוקרטי קיצוני' אבל עם 'עקבות בית המדרש'. בר־טוביה עוד לא שלח דבר. אילו היו לו כתבי יד מקובצים, אולי היה מדפיס בלונדון, כי המכירה קלה.

עיקרי הדברים

- עיתון זלקינד.
- רעיון הדפסה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], יום ועש"ק[2], כ"ח מ"ח[3], עזר"ת[4]. [כ"ח מרחשוון תרע"ז (1916), בלונדון. האגרת לבנו, הרצי"ה, שישב אז בסנקט גאלן שבשווייץ]

בני מחמדי שליט"א[5], הננו מחכים כבר על מכתבך היקר מבשר שלומך הטוב וכל אשר לך בפרטיות, ביחוד אשר בקשתי ממך להודיעני פרטי עסקיך בזמן דנא, ומה הנה החדשות אשר רמזת שצריכים לבוא בסדריך, וע"ד[6] התעודה [ככל הנראה תעודה רשמית שנדרשה לרצי"ה לשהייתו בשווייץ בימי המלחמה] אם כבר אינה דרושה לך, או שהדרישה נדחית לזמן ועדיין צריך להשתדל עלי'[7]. המכתבים מהתם [משם – מארץ ישראל] לא קבלנו עדיין. ב"ה על החוה"ש[8] אשר עמנו כרגיל, יחזקנו ד' ויאמצנו לתו"ע[9] לאוי"ט[10]. עתונו של ד"ר[11] ז"ק[12] נעשה יומי. העברי עדיין במחשבה הוא. בכלל הרושם שלו הוא דמוקרטי קיצוני, כנהוג, ומ"מ[13] קצת ניכר בו עקבות ביהמ"ד[14]. חידוש שב"ט[15] לא שלח אליו עדיין מאומה מעבודתו. איך שיהי'[16] יש לפניו מקום לאיזה משכורת, וגם אולי לקורת רוח רוחני, להרחבת דעות ורגשות שאינן מנוולות עכ"פ[17]. הודיעני משהייתך בבזל, [באזל שבשווייץ, שבה ביקר הרצי"ה, ככל הנראה אצל הרב ד"ר אשר מיכאל כהן] כרצונך לטובה.

אילו הי'[18] בידי חומר מקובץ מכת"י[19], אולי הייתי נוטה לשכללו מעט ולהדפיס פה. המכירה בכרך זה קלה היא, ועכ"פ[20] ע"ד[21] הקרן כפי הנראה אין שום חשש בעזה"י[22]. חזק ואמץ בני חביבי במעוז תורה אור ד' אהבתו ויראתו, חדות קדשו, נועם תורתו ומצוותיו ישעשעונו, ומהרה ינשא נס לגויים [על פי ישעיהו יא, יב] ורוח עוז וטוהר יפוח על פני תבל, להחיות דכאי לב, בב"א[23].

אביך מצפה אשרך כה"י[24],

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. ועש"ק - וערב שבת קודש
3. מ"ח - מרחשון
4. עזר"ת - השנה תרע"ז (1916/1917) - כתובה במילה "עזרת"
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן

6. וע"ד - ועל דבר
7. עלי' - עליה
8. החוה"ש - החיים והשלום
9. לתו"ע - לתורה ולתעודה
10. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
11. ד"ר - דוקטור
12. ז"ק - ראשי תיבות של שם
13. ומ"מ - ומכל מקום
14. ביהמ"ד - בית המדרש
15. שב"ט - שבשורות טובות
16. שיהי' - שיהיה
17. עכ"פ - על כל פנים
18. הי' - היה
19. מכת"י - מכתב יד
20. ועכ"פ - ועל כל פנים
21. ע"ד - על דבר
22. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
23. בב"א - במהרה בימינו אמן
24. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשצט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"א טבת תרע"ז - לונדון **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

'הכנסייה הישראלית' שהקים מתקדמת. הרב קוק שואל אם הרצי"ה לומד שחיטה בפועל, ואיך הרצי"ה מרגיש, כי לאדם עדין רגש זה דורש 'רצון אמיץ וגבורת נפש'. מ'ריש מילין' נדפסו שני גיליונות, ויש עיכוב בדפוס של ד"ר זלקינד.

עיקרי הדברים

- 'הכנסייה הישראלית'.
- לימוד שחיטה.
- עיכוב בהדפסה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], י"א טבת, עזר"ת[2],

בני מחמדי [הרצי"ה, שהיה אז בשווייץ] שליט"א[3], בטח קבלת את מכתבנו הנשלח לך כמדומה שבוע העבר, והננו מחכים על מכתבך היקר מבשר שלומך וטובך וכא"ל[4] לטובה. תל"י[5] על החוה"ש[6] אשר עמנו, יחזקנו ויאמצנו צור ישראל ב"ה לתורתו ועבודתו, לאוי"ט[7] בכ"ט[8], ונזכה לרומם קרן ישועה בימין ד' רוממה. תה"ל[9] שהתאגדות הכנסי' הישראלית [ככל הנראה ההתארגנות שממנה צמחה תנועת "דגל ירושלים"] שכמדומה הודעתיך מיסודה, הולכת ומתקדמת. אקוה לשמו יתי'[10] שיצמח מזה שמש צדקה להחיות רוח ד' על עמו בארצות הנגב הללו, וממנה תאתנה תוצאות לימים הטובים הבעל"ט[11] אשר יופיע השי"ת[12] באור שלומו על עולמו המתענה תחת ידי מענים, לחדש מפעלים לטובה בחיבור וכינוס לצדיקים לכונן אור קודש, להיות פועל מפעלי ישועה של יצירה נאמנה ותחי'[13] פורי' וענפה, בעה"י[14].

שכחתי זה באיזה מכתבים לדרוש אם הנך עוסק בהתלמדות השחיטה בפועל, ואיך נראה הדבר בעיני רוחך, ואיך הנך מרגיש את היחושים הנפשיים בינך ובין עבודת קודש זו, שלאנשי הגיון ומחשבה, רתוקים בעדינות הרגש, צריכה היא רצון אמיץ, וגבורת נפש נלבבה ברוכה בעוז ומתינות תכונית.

מהקונטרס ראש מילין ["ראש מילין", חיבורו של הרב קוק על האותיות והטעמים, שנדפס בלונדון בתרע"ז] שהודעתיך נדפסו שני גליונות, ונתהוה איזה עיכוב מעמדי בדפוס, ואיני יודע עדיין פשר דבר אם נוכל לגמרו בדפוסו של ד"ר[15] זלקינד, [ד"ר יעקב מאיר זלקינד, סופר ומו"ל בלונדון] שהתחלנו בו, או שנצטרך ליתן לדפוס אחר לגמור את המעט הנשאר. ודאי כל עכבה לטובה.

והי'[16] זה שלו'[17] וברכה, ואורה ושמחה, עוז ואומץ חדוה ונועם וכט"ס[18] כנה"י[19] ונפש אביך מצפה אשרך כה"י[20],

הק' אברהם יצחק ה"ק

ברכות לעד לכי'[21] מאהבינו הרה"ג[22] החכמים שליט"א וכא"ל באה"ר[23].

הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עזר"ת - השנה תרע"ז (1916/1917) - כתובה במילה "עזרת"
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. וכא"ל - וכל אשר לו
5. תל"י - תודה לא-ל יתברך
6. החוה"ש - החיים והשלום
7. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
8. בכ"ט - בכל טוב
9. תה"ל - תהלה לא-ל
10. ית' - יתברך
11. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
12. השי"ת - השם יתברך
13. ותחי' - ותחיה
14. בעה"י - בעזרת השם יתברך
15. ד"ר - דוקטור
16. והי' - והיה
17. שלו' - שלום
18. וכט"ס - וכל טוב סלה
19. כנה"י - כנפשו היקרה
20. כה"י - כנפשו היפה
21. לכ' - לכבוד
22. הרה"ג - הרב הגאון
23. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ו' שבט תרע"ז - לונדון **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

'ריש מילין' יסתיים השבוע, אף שלא בשכלול רצוי, ויועיל ליחידי סגולה, וממילא לכלל. הרב קוק מקים אגודה לתקנת עגונות, ואף שהרב קוק חושש אם הוא ראוי, 'בזמן מצוק כזה החלש יאמר גיבור אני'.

עיקרי הדברים

- סיום 'ריש מילין'.
- התעלות היחידים מועילה לכלל.
- אגודת עגונות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ו' שבט עזר"ת[2].

בני מחמדי שליט"א[3], רבו עלי באלו הימים הטרדות ונתעכבה משום כך כתיבתי אליך שבוע העבר, וגם כעת מוכרחני לקצר.

ההדפסה של הקונט' ראש מילין ["ריש מילין", חיבור קצר של הרב קוק על סודות האותיות, הניקוד והטעמים, שנדפס בלונדון בתרע"ז] לקחה זמן הרבה יותר ממה שהי'[4] ראוי לדבר קטן בכמות כזה, וזה בא ע"י[5] ההפרעות שנתהוו בדפוסו של ד"ר[6] זלקינד [ככל הנראה יעקב מאיר זלקינד, מדפיס ועורך בלונדון] והתבטלות עתונו. וכעת נקוה שיהי'[7] נגמר בעה"י[8] שבוע דנא, ועכ"ז[9] איננו יוצא משוכלל כחפצי. ומ"מ[10] אקוה שיהי' בע"ה[11] לתועלת ליחידי סגולה, וממילא תבוא ג"כ[12] ברכה לרגליו לכל הכלל כולו, התלוי בעילויים של היחידים. ומי יוכל להעריך את הערך של איזה תנועה המצדדת התעלות ורוממות מחשבה וחפץ. יואל ד' ויצטרף זיק זה לאורות הגדולים אשר יאיר ד' בקרוב בהמון חסדיו על עולמו השקוע ביון המאפלים, והמחשכים יהפכו לאורים, ומתוך צרה רוחה ימציאנו במהרה. כבר כתבתי לך במכתבי העבר את המחשבה ע"ד[13] יסוד אגודת תקנת עגונות. [אגודה שביקש הרב קוק לייסד לעזרת נשים שבעליהן נעלמו במלחמה] יזכנו השי"ת[14] להיות לעזר ומגן לאחיותינו הנדכאות, להחיש להן עזרה בצר. ואע"פ[15] שכמה פעמים חוששני אם אני ראוי בעניי להיות פועל פעולות כאלה, בכ"ז[16] הנני מתחזק בשם ד', כי בזמן מצוק כזה החלש יאמר גבור אני, וכל הבא להציל באיזה סדר ומשטר ומכוין לבו לשמים, הרי הוא עושה טוב בעם ד', ויהי נועם ד' עלינו לכונן את מעשי ידינו ברחמיו.

הנני חושב להדפיס בקרוב קול קורא ליסוד האגודה לתק"ע, מטעם הועד של רבני הכנסיה הישראלית, שהודעתיך כמה פעמים מהתרקמותה והוסדה. והנה כל אלה הטרדות, ונוסף עליהן כהנה וכהנה מאנשים פרטיים וכלליים, הן הן גורמות שלא אוכל כעת להאריך בדברי חפץ כחפצי. ואקוה בעה"י כשירחיב ד' לנו, ואוכל לקחת מועד כראוי לשוב להופעת האורים המושכלים ממקור עדנת הקודש, שהן הן חמדות לבבנו, בחסדי צור ישענו ב"ה. וכעת אקצר ואומר שלו'[17] וברכה, חזק ואמץ בני חביבי,

בכל טוב, באור תורה ונר מצוה, בנועם חכמה ופאר מוסר, וכל עוז קודש, כנה"י[18] ונפש אביך מצפה אשרך וטובך כה"י[19],

אברהם יצחק ה"ק

דר"ש[20] ידי"נ[21] הרבנים הגדולים החכמים שי'[22] וכא"ל[23].

הנ"ל

נ"ב[24] כעת קבלנו מכתבך היקר, ישר כוחך, אין השעה מוכשרת לפני כעת להאריך, יתן ד' ונזכה לאור תורה וזוהר דעת על אדמת הקודש בשוב ד' את שבותנו בקרוב בחסדיו ורוב רחמיו.

הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עזר"ת - השנה תרע"ז (1916/1917) - כתובה במילה "עזרת"
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. שהי' - שהיה
5. ע"י - על ידי
6. ד"ר - דוקטור
7. שיהי' - שיהיה
8. בעה"י - בעזרת השם יתברך
9. ועכ"ז - ועם כל זה
10. ומ"מ - ומכל מקום
11. בע"ה - בעזרת השם
12. ג"כ - גם כן
13. ע"ד - על דבר
14. השי"ת - השם יתברך
15. ואע"פ - ואף על פי
16. בכ"ז - בכל זאת
17. שלו' - שלום
18. כנה"י - כנפשו היקרה
19. כה"י - כנפשו היפה
20. דר"ש - דורש שלום
21. ידי"נ - ידיד נפשי
22. שי' - שיחיה
23. וכא"ל - וכל אשר לו
24. נ"ב - נכתב בצד (תוספת למכתב)

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתנג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ד' חנוכה תרע"ח - לונדון **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

ככל שהמצב החדש מתרגל, 'החשבון הצלול' מראה יותר את הודו. הרב קוק מסכים שהרצי"ה יעבור מקום (לסנט גאלן), ומקווה שהשפעת ביקורם שם נשארה. על החובות לקמחי ולוויסבורד: הכסף הולך כעת לפיקוח נפש של המשפחה בארץ. שיתמיד בשחיטה.

עיקרי הדברים

- הצהרת בלפור - רושם מתמשך.
- מעבר הרצי"ה.
- חובות ופיקוח נפש.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ד דחנוכה, תרע"ח[2] לונדון.

בני מחמדי [הרצי"ה, שנשאר בשווייץ] שליט"א[3], תל"י[4] על החוה"ש[5] אשר עמנו פה, והננו מחכים ומיחלים בצפי' גדולה לחסדי צור מעוזנו ב"ה, שימהר להשמיענו שמחות וגיל מכל עם ד' ומכל מחמדי נפשנו. אקוה שקבלת כבר את מכתבי, שהעירותי בו קצת ע"ד[6] הרושם שעשו על הנפשות המרגישות רגשי קודש הספונים בנפלאות ההווה הנוכחי [כיבוש ירושלים בידי הבריטים, ערב חנוכה תרע"ח] - מפלאות תמים דעים ב"ה בהתחלת התנוצצות קוי אורה וישועה, שהיא ראשית צמיחת הצדקה של בעל המלחמות, יתעלה שם כבודו לעדי עד. וכל שעה ושעה וכל יום ויום שהולך, והמצב המחודש נעשה יותר טבעי ויותר מורגל, החשבון הצלול מראה לנו יותר את הודו והדרו ואת החוסן והיקר העצור בגניזת טובו. ועינינו נשואות לאבינו שבשמים, שיסך באברתו [על פי תהלים צא, ד] על גוי קדוש היושב על אדמת הקודש כעת ועל יקירנו האהובים בתוכם וימלטם מכל רעה, ונזכה להתבשר מהם בקרוב בשורות טובות, ורגלי מבשר טוב משמיע ישועה [על פי ישעיהו נב, ז] ידלגו כאילות לבוא ולהופיע. אנא ד' הושיעה נא. הסכמתי נוטה לגמר דעתך ע"ד חילוף המקום. ותכתוב כל הפרטים מהנהגתך. אקוה שבמשך שבתך בק' זו שהיינו שרויים בתוכה [סנקט גאלן שבשווייץ, שבה שהה הרב קוק בשנה הראשונה למלחמה] פרק הגון של ימי גלותנו, שבכל אופן אחשוב שאיזה רשימה מהשפעת הידידות שלנו עם מספר מצויין מבני העדה, נשארה עכ"פ[7], שתוסיף ותמשיך ברוחך הטובה, לפחת את גחלת הקודש של אור ד' הגנוז בלבות בני אל חי, גם בהיותם נדחים בארצות שבים, ומלוכדים במלכודת הגלות המרה, בכ"ז[8] לבם ער ורוח ד' מפעם בקרבם, העלול להתעורר לטובה בכל עת ושעה מוכשרת.

מאהובנו הר"א[9] קמחי שי'[10] קבלתי זה כמה מכתב, ומתוך המון רב של טרדות עדיין הנני מעוכב מהשיבו עד כה. ואקוה בקרוב לקחת מועד לכתב לו בפרטיות. לעת עתה דרש נא בשלומו הטוב, ושלו'[11] צאצאיו היקרים, הקרובים כ"כ[12] לרוחי ולבי, יברכם ד' ויעודדם בכל טוב, ושילומים לטובה ישלם להם לשגבם ולחזקם לאוי"ט[13]. כמו כן תדר"ש[14] ידידנו הר"מ[15] ויסבורד, ותעירהו על הפלא שלא

קבלתי ממנו מכתב תשובה על מכתב ברכתי לכניסת השנה שהקדמתי. אולי הדבר נוגע לעיכוב הפרעון של חובו. בע"ה[16] שנוכל להחל עכ"פ את הפרעון ברצות ד'. וכיו"ב[17] חשבתי ג"כ[18] ע"ד חובו הגדול של ידידנו הרא"ק[19] נ"י[20].

אמנם מתוך מכתבו, שבו בקשנו שנבא על הוצאותיו, אם נמצא שישיבתנו פה אינה מקובלת, הבנתי שלפי עדינות רוחו ומצבו בע"ה הדבר רחוק מקפידא. ועד כמה שנוכל לקמץ הלא הדבר נוגע לפקו"נ[21] של מחמדינו שמה, בכל העת הכושר שיהיה אפשר לשלח שמה. ע"כ[22] הננו מעכבים לע"ע[23], ובצפיתנו נצפה שיחנינו השי"ת[24] לשלם לכל בעלי חובותינו ברחמיו.

תדרו"ש[25] כל אהובינו ודורשי שלומנו, מר קמחי הצעיר, הר' פאסוויג, מר לעוין, ואצ"ל[26] הר"מ קאליר, והצעיר ראזענשטיין, אביו הוא ת"ח[27] ויקר, ומבאי ביתנו בכל ש"ק[28] לסעודה שלישית.

אקוה שלא תעזוב את התלמדותך בהשחיטה, ותשתמש בה כראוי בע"ה, וד' יאמץ אותך בבריות גופא וכט"ס[29], בנהורא מעליא ורוממות קרן בכבוד. בטח תחליף מכתבים עם אהובינו שבניישאטל. תד"ש[30] באה"ר[31] בשמנו. וגם אני אקוה לכתוב להם בל"נ[32] ולהודותם על כל הטובה הכבוד והאהבה, אשר הראו לך כל משך ימי שבתך שמה.

את הכרטיס של ב"ט[33] קבלתי, ואקוה להשיב לו אי"ה[34]. איך הוא מצבו כעת, צר לי שהתקוה ע"ד עבודה ע"י[35] ד"ר[36] זלקינד עלתה בתוהו, כי נבלו עליו סמוך לצמיחתם.

בתקוה לקבל ממך בקרוב מכתב מפורט מכל וכל ממעמדך החדש, במקום מגורך כעת.

הנני חותם בברכת אה"ר[37] וצפית ישועת חומות וחיל, לראות בשמחת גויינו במהרה בימינו באור ישועה ההולך ואור עד נכון היום, אביך,

אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ח - השנה תרע"ח (1917/1918)
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. תל"י - תודה לא-ל יתברך
5. החוה"ש - החיים והשלום
6. ע"ד - על דבר
7. עכ"פ - על כל פנים
8. בכ"ז - בכל זאת
9. הר"א - הרב רבי שם שמתחיל באות א (כגון אברהם / אליהו / אהרן / אליעזר) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
10. שי' - שיחיה
11. ושלו' - ושלום
12. כ"כ - כל כך
13. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
14. תדר"ש - תדרוש שלום
15. הר"מ - הרב רבי שם שמתחיל באות מ (כגון משה / מאיר / מרדכי / מנחם / מיכל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
16. בע"ה - בעזרת השם
17. וכיו"ב - וכיוצא בזה

18. ג"כ - גם כן
19. הרא"ק - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות א, ק (למשל: אברהם + קלונימוס) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
20. נ"י - נרו יאיר
21. לפקו"נ - לפיקוח נפש
22. ע"כ - על כן
23. לע"ע - לעת עתה
24. השי"ת - השם יתברך
25. תדרו"ש - תדרוש שלום
26. ואצ"ל - ואין צריך לומר
27. ת"ח - תלמידי חכמים
28. ש"ק - שבת קודש
29. וכט"ס - וכל טוב סלה
30. תד"ש - תדרוש שלום
31. באה"ר - באהבה רבה
32. בל"נ - בלי נדר
33. ב"ט - בשורות טובות
34. אי"ה - אם ירצה השם
35. ע"י - על ידי
36. ד"ר - דוקטור
37. אה"ר - אהבה רבה